

MET JE MOND VOL DROP
over enkele moeilijkheden en
beperkingen van groepswork

Soms hebben de studenten van Cathrien Pouw, lerares op een Nij-meegse Pedagogische Academie, geen zin in groepswork. Cathrien Pouw gaat in haar artikel onder andere in op de demotiverende aspecten bij groepswork.

Bah Cathrien, alweer groepjes

Werkt u ook op zo'n school waar best wel aan groepswork wordt gedaan? En overkomt het u ook dat de leerlingen er geen zin meer in hebben? Ik zit op zo'n school. Een pedagogische academie. In mijn lessen overheerst groepswork als werkvorm. En vaak verloopt dat heel natuurlijk. Maar soms zijn ze het zat. En dan krab ik eens op mijn kop en zoek wat er aan de hand is. Waarom zijn ze het zat? Moet ik minder aan groepswork doen? Moet mijn groepswork anders? Ik denk dat dat laatste het geval is. Daarover zal ik het in het hiervolgende hebben.

Zoet of zinvol?

Ik merk dat er twee manieren zijn om mijn leerlingen tevreden te krijgen. Ikzelf voel mij maar bij één van die twee echt goed. Mijn leerling is tevreden als het door mij geboden entertainment bevredigt, en mijn leerling is tevreden als hij de les voor zichzelf als zinvol ervaart. Ikzelf ben alleen in het laatste geval tevreden.

Als de leerlingen me vragen eindelijk weer eens een lekker klassikale les te geven vrees ik dat mijn klassikale lessen meer bevredigen vanwege dat entertainment-element van zo'n les, terwijl ik er kennelijk niet in slaag bij groepswork de leerlingen zin in het werk te laten ervaren. Ik word daardoor nog voorzichtiger met die zogenaamde leuke lessen en ben steeds weer bezig met vragen als: wat is een zinvolle opdracht; hoe leid ik die opdracht zo in dat doel en zin de leerling duidelijk worden; hoe begeleid ik groepswork gericht op het onderwerp; hoe begeleid ik groepswork sociaal. Ook komen er steeds vragen over groepje/individu en groepje/de anderen. Maar daarover verderop. Nu eerst een stukje uit mijn praktijk. Ik geef hier een indruk van het zesde blokuur uit een cyclus van negen blokuren gericht op boeken voor kinderen. Een overzicht van de hele cyclus geef ik in een bijlage.

Doen en laten

Half elf. Begin van de les van 2g. Ik kom de jeugdbibliotheek binnen. Eén groepje zit al te werken. Ik begroet ze en hoor dat ze er al vanaf half tien zitten. Had de klas het vorig uur dan vrij?

Nee, maar ze hadden catechese. Ik laat dat punt liggen. Hoe staat het met hun onderwerp 'grote-mensenproblemen in kinderboeken'? Ze hebben veel te veel titels. Paul voelt ervoor zich te beperken tot het onderwerp dood. Geert vindt dat een goed idee, maar Louis niet. Hij vindt dat een zeikerig onderwerp. Daarom juist, begint Paul uit te leggen. Ik loop weg. Die redden zich wel.

't Is kwart voor elf en zes van de zeven groepjes zijn nu binnen. Ik mis nog Annemarie, Thea en Ed. Ik informeer of die nog komen. Ze zullen lopend komen want het was zulk mooi weer, verneem ik. Dat kan dus nog een kwartier duren. Mijn oog valt op de prentenboekgroep. Gerard zit ingespannen te tekenen. Willem en Henny kijken tevreden toe. Ik laat het eerst zo. Germien komt naar me toe. Ze hebben nu al de helft van de kinderpoëziebundels doorgewerkt, maar vonden het allemaal waardeloos. Ik loop mee naar haar groep. We gaan er even bij zitten. Kunnen jullie me uitleggen waarom je ze niet goed vond? Wat je nu hebt ontdekt is waarschijnlijk de moeite van het vertellen waard. Hebben jullie daar aantekeningen van gemaakt voor je stencilverhaaltje? Noem eens gedichten die jij zelf mooi vindt. Kunnen kinderen die ook begrijpen? Sommige wel en andere niet? Bekijk dan eens waar dat zoal in zit. Ik kom zo wel weer eens langs. Elf uur. De situatie in de tekenhoek is ongewijzigd. Ik ga eens informeren. Vinden Henny en Willem het zinvol er zo wat bij te zitten? Ja, dat vinden ze zinvol. Gerard kan het beste tekenen en zij geven ideeën aan. Ik geef het voorlopig op. Ga naast Ciel zitten die zich

achter een muurtje heeft verstopt. De vorige les zat ze daar ook al. Ik kijk wat ze zoal om zich heen heeft liggen. Blijkt een bonte verzameling. Ank werkt liever alleen, verklaart ze. En zij vindt het ook best zo. Heeft in geen geval zin zich bij een andere groep aan te sluiten. Ik knik en stap weer op.

Annemarie c.s. zijn er nog steeds niet. De poëziegroep komt blij naar me toe. Ze zijn eruit. Ze gaan een bloemlezing maken op klank en rijm. Voor jonge kinderen met veel nonsensversjes, voor oudere kinderen met grote-mensengedichten. Ik zeg dat ik dat een goed idee vind en ze vertrekken naar de grote-mensenafdeling van de bibliotheek.

De sexgroep komt terug van koffiedrinken. Hun hele tafel ligt vol Hummel- en Mummelboekjes, maar ze zijn niet tevreden. Al die boekjes vertellen 'hoe het gaat'. Moet dat dan niet? Jawel, maar ... Ze komen er nog niet uit. Openen opnieuw de boekjes.

Tekengroep ongewijzigd. Ik suggereer dat ze elk apart een boekje kunnen maken na eerst gezamenlijk de opzet te hebben gemaakt. Stel nog wat vragen over het soort kinderen waar ze aan denken en over de dingen waar ze op letten en ga weer weg. Ik praat erlangs, merk ik. De groep beroepen heeft de hoek met zakelijke informatie nog niet ontdekt. Ik vraag wat ze precies zoeken. 't Mag alles zijn als het maar over beroepen gaat. IJverig bestormen ze de nieuw ontdekte kast. Ik laat die inventarisatiewoede eerst maar. Vraag later wel door, als ze niet verder komen.

Twaalf uur. Annemarie, Thea en Ed komen binnen. Stralend en vol verhalen. Ze zijn wezen markten en hebben een leuk hemd voor Ed gekocht. Ik moet het hemd bewonderen en krijg mijn mond vol drop gestopt. Ik laat het me aanleunen.

Tien over twaalf. De helft is opgestapt. De sexgroep is hevig in discussie. Ik voeg me bij hen. Een kind wil lezen over wat hij zelf beleeft, zeggen ze. Het gaat niet alleen om technische informatie maar vooral om gevoelens. Ik tip ze twee artikelen in de consumentengids, waarin voorlichtingsboeken juist op dit criterium zijn doorgelicht. Er wordt nog een kwartier nagepraat over eigen ervaringen. Dan stuur ik de groep naar school om ze op tijd te laten zijn voor de volgende les. De eersten van de volgende groep zullen zo binnenkomen.

Keer op keer

Dat is een stukje van mijn groepsbegeleiden. Een stukje met lukken en met mislukken. Drie van de zeven groepen functioneerden niet naar mijn wens. Ik ben er niet in geslaagd daar wijziging in te brengen. Vier groepen functioneerden wel, en heb ik voort kunnen helpen. Waar zit dat in? Welke moeilijkheden deden zich voor? Wat is

noodzakelijk voor het welslagen van groepswork?

Een eerste noodzaak — ik zei het hierboven al — is dat de leerling zin en doel voor zichzelf ziet. Ik merk dat leerlingen een opdracht altijd wel uitvoeren. Je zit op school, en daar moet je doen wat gezegd wordt. Of: het zal wel ergens goed voor zijn. Of: je doet het voor die aardige docent.

Als mijn leerlingen werken denk ik keer op keer dat ze het doen om de zin die ze er voor zichzelf in zien. Mijzelf staat erg duidelijk voor ogen waarom ik een bepaalde opdracht geef, welke plaats die opdracht heeft binnen al mijn lessen en binnen de opleiding. Ik denk dan dat dat voor hen ook zo is. Keer op keer vergis ik me. In het lesvoorbeeld is dat zo bij de tekengroep. De oplossing voor dit probleem zoek ik deels (de helft van mijn uren) in projectmatig werken. Ik denk echter dat ook opdrachten waarbij de leerkracht doel en werkvorm bepaalt zo gegeven kunnen worden dat de leerling zin en doel voor zichzelf ziet.

Te veel of te weinig

Zijn de leerlingen eenmaal gemotiveerd aan het werk getogen dan beginnen de moeilijkheden pas goed voor jou als docent. Want noodzaak twee voor het welslagen van groepswork is een juiste begeleiding op het juiste moment.

In het voorbeeld zit ik voortdurend naar dat juiste moment te zoeken. Sommige groepen roepen wel (Germien). Bij een aantal ben ik welkom (groep-dood, sexgroep, beroepengroep). Maar wat te doen met groepen die zich afsluiten voor begeleiding? De tekengroep probeer ik hardnekkig te bereiken, maar fout. Ze zijn bezig hun tijd te vullen en dat moet boven tafel komen.

Van Ank en Ciel accepteer ik voorlopig dat ze zich aan groepswork onttrekken. Ze zijn voor zichzelf wel gemotiveerd bezig. De marktgroep laat ik ook. Die werken wel weer eens. Eigenlijk ben ik blij om hun eigenmachtig optreden.

Ook naar de juiste begeleiding zoek ik in het voorbeeld steeds. Bij al mijn acties en reacties streef ik ernaar om

- * de leerling op z'n eigen verhaal te laten komen (de groepen dood, poëzie en sex);
- * de leerling door te laten denken. Freire noemt dat problematiseren (dat staat de beroepengroep te wachten);
- * te onderstrepen dat ze goed bezig zijn (poëziegroep en Ciel).

Lang niet altijd lukt me dat. Ik zie mezelf met name geregeld de volgende fouten maken:

- * Ik spring te snel in een gesprek, zodat de leerlingen van de wijs raken;

- * ik geef antwoorden in plaats van te luisteren en vragen te stellen. Die antwoorden worden dan niet verstaan;
- * ik draag te veel ineens aan;
- * ik stel een vraag op het verkeerde ogenblik, zodat ze de vraag niet verstaan en van hun apropos raken;
- * ik zie dat het niet lekker gaat, maar weet niet wat te doen en doe dus maar niks.

Kortom, óf ik vind het zo hard nodig veel te zeggen en mis daardoor de aansluiting, óf ik ben huiverig in te grijpen en doe dus niets. In beide gevallen loop ik een goede kans dat het groepswork mislukt en dat de leerlingen gaan balen van het werken in groepjes.

Zoek in de groep

Als je maar in groepjes werkt ben je modern. Dan is je onderwijs goed. Zo lijkt het de laatste tijd wel. Elke leuke moderne basisschool heeft groepjes als standaardopstelling. Elke docent die bij de tijd wil zijn probeert het maar eens met groepjes.

Nou, daar schiet je natuurlijk mooi niks mee op. Dat hoop ik hierboven duidelijk te hebben gemaakt. Goed zit 'm niet in wel of geen groepjes, maar in wel of niet activiteiten waar de leerlingen zelf de zin van zien en in een begeleiding die wel of niet adequaat is.

En afgezien daarvan, ik ben zelfs huiverig voor groepjes.

Ik merk dat school leerlingen stimuleert zich anoniem op te stellen. De leerling neemt niet zelf de beslissingen. Niet de ene verdedigt een bepaalde mening, niet de ene vindt bepaalde zaken de moeite waard, niet de ene is aansprakelijk, maar de groep. En de groep, dat is niemand. Zoals ook in de rest van onze samenleving niemand zich individueel aansprakelijk voelt voor al het foute dat wij samen doen.

Om nu toch wel de individuele leerling te leren te kiezen, zichzelf te ervaren, zelf verantwoording te dragen doe ik onder meer het volgende (zie de bijlage voor een praktijkvoorbeeld, m.n. in de eerste blokken en de toetsing):

vaak gaan er individueel gerichte opdrachten aan een groepsopdracht vooraf; tijdens het groepswork stimuleer ik dat ieder zich uitspreekt en dat ieder z'n eigen aantekeningen maakt; tijdens het groepswork maak ik steeds duidelijk dat er verschillende visies zullen zijn en mogen zijn; binnen het groepswork vindt soms een individuele taakverdeling plaats; het eindproduct mag groepswork zijn maar individueel werk en mengvormen zijn ook akkoord; toetsing gebeurt individueel mondeling. Start daarbij zijn groepswork en individueel werk. Raakt het individu zoek in de groep, dan is het groepswork mislukt.

Het besloten kringetje

Nog een beperktheid van groepswork: je hoeft alleen te communiceren en te werken met vriendjes. En je werk dient alleen het besloten kringetje. Die engheid probeer ik op verschillende manieren te doorbreken. Soms door de opdracht zelf: de groep krijgt de taak iets van andere mensen te weten te komen. In het bibliotheekvoorbeeld zijn dat kinderen en het bibliotheekpersoneel.

Vaak zijn eindresultaten bestemd voor een bredere groep. Klasgenoten, schoolgenoten, stadsgenoten, ouders, overheid kunnen worden bereikt met tentoonstelling, diavertoning, stencil, krant.

In het voorbeeld is het eindprodukt een stenciluitgave voor klas- en schoolgenoten.

Is een groep niet in staat naar buiten te treden, ook dan is het groepswork niet geslaagd.

Al met al

Ik denk dus dat, indien

- * leerlingen zin en doel van het werk voor zichzelf zien;
- * er op de juiste momenten op de juiste wijze wordt begeleid;
- * ieder individu de gelegenheid krijgt en wordt gestimuleerd om vanuit eigen voelen en denken te werken;
- * de groepjes ook van tijd tot tijd met anderen kunnen en moeten communiceren

het niet meer zo gauw zal gebeuren dat de leerlingen zeggen: bah juf, bah meester, alweer groepjes.

Bijlage 1

De lessencyclus 'de bevrijding van het leesboek'

Het kader:

In leerjaar twee staat een semester lang de didactiek van het stellen en van het voortgezet lezen centraal.

Deelonderwerp:

'De bevrijding van het leesboek'. Boeken voor kinderen. Welke zijn er zoal en wat zijn didactische mogelijkheden.

Tijd:

9 blokuren (een blokuur is 100 minuten)

Plaats:

4 blokuren in het lokaal. 1 daarvan ook in de

stencilkamer; 5 blokuren in de jeugdbibliotheek van de Lindenberg.

Deelnemers:

4 klassen van elk 20 lln., beurtelings; personeel van de jeugdbibliotheek, docent Nederlands.

Materialen:

- * jeugdboeken van de studenten en van de docent;
- * alles wat in de jeugdbibliotheek aanwezig is;
- * typemachines van enkele studenten;
- * stencilmoedervellen; stencilapparaat; stencilinbrander;
- * de volgende stencils:
  - 1 'Wat is een goed kinderboek'. Redactioneel uit *Ouders van Nu*. Achterkant: lijstje met bekroonde jeugdboe-

ken.

- 2 Beredeneerde literatuurlijst m.b.t. boeken over kinderboeken.
- 3 Artikel: Pouw, C.A. 'Elk kind z'n boek' *Basis* september 1975
- 4 Suggesties groepsopdracht (zie bijlage 2)
- 5 Wegwijzer voor het gebruik van de jeugdbibliotheek
- 6 Opdracht catalogus

De blokuren:

Blok 1:

Klassikaal lezen stencil 1 (exemplarische instructie begrijpend en kritisch lezen)
Individuele opdracht: bekijk de door mij mee-gebrachte boeken en maak twee lijstjes. Eentje met wat je allemaal goed vindt en eentje met wat je allemaal niet goed vindt
Klasgesprek over criteria en doelen voor jeugdboeken
Opdracht voor volgende keer: neem jouw eigen fijnste kinderboek mee.

Blok 2:

In groepjes elkaar vertellen over de meegenomen boeken
Hoe las je ze? Wat vond je er fijn in?
Klassikale uitwisseling over 'waarom lezen' middels borddiscussie
Individueel: formuleer je voorlopige doelstellingen voor lezen van fictie door kinderen

Leesinstructie stencil 3, individueel. Vrije uitloop van de les.

Blok 3:

Uitreiking stencils 2 en 4. Groepsvorming en bepaling van de werkzaamheden in de jeugdbibliotheek.

Blok 4:

In de jeugdbibliotheek. Inleiding van Lenie Crouwel, hoofd van de jeugdbibliotheek. Uitreiking stencils 5 en 6
Individueel uitvoeren van de catalogusopdracht.

Blokken 5, 6, 7, 8:

Werken aan de groepsopdracht in de jeugdbibliotheek.

Blok 9:

Schrijven, uittypen en stencillen van de groepsbijdrage voor de stenciluitgave 'De bevrijding van het leesboek' (Exemplarische instructie publiekgericht zakelijk stellen). Deze uitgave is een neerslag van het werk van vier klassen en is bestemd voor deze 84 mensen plus een aantal belangstellende schoolgenoten (20 exemplaren).

Toetsing van het hele semester:

Individueel mondeling aan de hand van het groepswerk, een individuele literatuurlijst en individueel opgestelde stellingen over lezen en stellen.

Bijlage 2

Suggesties groepsopdracht

- * thematisch boeken zoeken voor een zaakvak-project: fictie en nonfictie
- * vergelijken enkele informatieve series (documentatiecentrum)
- * inventarisatie informatieve tijdschriften (gebruik Donkers, F. e.a. *Inventarisatie van het nederlandse jeugdtijdschrift* Den Haag 1974). Ben je het eens met hun oordeel? Geef wat gebruiksmogelijkheden in de klas
- * andere jeugdtijdschriften idem
- * lessencyclus rond één boek. (Gebruik lit. opgave bij 'Elk kind z'n boek' en Freudenthal Lutter, S.J.G. *De leeskring in de Jenaplanschool* Utrecht 1972.)
- * criterialijst opstellen en op enkele boeken toepassen. (Gebruik Schenk en Wechem.)
- * naar leeftijd geordende lijst maken van aanbe-

volen boeken; bij elk boek een korte motivatie conform Boek en Jeugd

- * zelf kinderverhalen maken voor verschillende leeftijden. Gebruiksmogelijkheden vermelden
- * op oefenschool gesprekje voeren over hun voorkeuren. Daarop individuele leesadviezen samenstellen. Na lezen kind weer gesprek
- * bloemlezing poëzie voor kinderen (ook) geschikt
- * lijst korte verhalen voor b.v. Kerst, Pasen, dieren, Sinterklaas. Geef ook didactische aanwijzingen
- * lijst rond themata als dood, sex, geloof, discriminatie. (Gebruik het kinderboek vanuit een andere hoek.)
- * lijst klasbibliotheek klas 1-6 met motivatie en gebruikswijzen
- * lijst met boeken door KPA Peter Kanis voor de schoolbiëp aan te schaffen. Met motivatie.